

הרב הראשי עיה"ק אלעד מרדכי מלכא שליט"א
נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
 רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
 שיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
 Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

המלך

פרשת אמור

תורת

חובת הרגישות לצער הזולת

פרשת אמור ויקרא פרק כב (כוז) וישור אושיה אתו ואת בניו לא תשוטו ביום אזור: (לא) וישמרתם מצותי ועשיתם אתם אני יקוק: (לב) ולא תזוללו את עמך קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל אני יקוק מקדשכם: שאלות:

א { יש לשאול לאחר שהתורה התירה את שחיטת בעלי חיים מה כבר משנה שישחוט אותו ואת בנו ביחד לצורכי האדם?
 ב { גם לא מובן מה שייך לסיים על הדבר ולא תחללו את שם קודשי ונקדשתי וכו' מקדישכם, איזו קדושה שייכת בדבר?
טעם הציווי משום צער בעלי חיים:

וכתב התנא הקדוש רבנו יונתן בן עוזיאל בתרגום יונתן ויקרא פרשת אמור פרק כב פסוק כח (כח) עמי בני ישראל היקמא דאבונין רחמן בשמיהא בן תהון רחמנין בארעא תורתא או רחילא יתה וית ברה לא תיקסון ביוםא חד: וכ"כ הרמב"ם במורה נבוכים והביא דבריו הרמב"ן דברים פרק כב (ו) כי יקרא קן צפור לפניך - גם זו מצוה מבוארת מן אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד (ויקרא כב כח). כי הטעם בשניהם לבלתי היות לנו לב אכזרי ולא נרחם, או שלא יתיר הכתוב לעשות השחטה לעקור המין אף על פי שהתיר השחיטה במין ההוא, והנה ההורג האם והבנים ביום אחד או לוקח אותם בהיות להם דרוך לעוף כאלו יכרית המין ההוא: **וכתב הרב במורה הנבוכים (ג מח) כי טעם שלוח הקן וטעם אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, כדי להזהיר שלא ישחוט הבן בעיני האם כי יש לבהמות דאגה גדולה בזה, ואין הפרש בין דאגת האדם לדאגת הבהמות על בניהם, כי אהבת האם וחנותה לבני בטנה איננו נמשך אחרי השכל והדבור אבל הוא מפעולת כח המחשבה המצויה בבהמות כאשר היא מצויה באדם. ואם כן, אין עיקר האיסור באותו ואת בנו רק בבנו ואותו, אבל הכל הרחקה. ויותר נכון, בעבור שלא נתאכזר. ואמר הרב ואל תשיב עלי ממאמר החכמים (ברכות לג ב) האומר על קן צפור יגיעו רחמך, כי זו אחת משתי סברות, סברת מי שיראה כי אין טעם למצות אלא חפץ הבורא, ואנחנו מחזיקים בסברא השניה שיהיה בכל המצוות טעם. והוקשה עליו עוד מה שמצא בב"ר (מד א) וכי מה איכפת לו להקב"ה בין שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף, הא לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות שנאמר (משלי ל ה) כל אמרת אלוה צרופה עכ"ל: **וכן תירץ בספר החינוך מצוה רצד ועוד נוכל לומר בענין על צד הפשט כמו כן, שהוא לקבוע בנפשנו מדת החמלה ולהרחיק מדת האכזריות שהיא מדה רעה, ולכן, אף על פי שהתיר לנו האל מיני בעלי חיים למחייתנו צונו לבל נהרוג אותו ואת בנו ביחד, ולקבוע בנפשנו מדת החמלה. **וכן הביא ברבינו בחיי דברים פרק כב.** והוסיף וז"ל ואם בבהמות ועופות חסה התורה כל שכן בבני אדם, ואם כן זה וזה כדי שנתרחק ממתת האכזריות ושנתנהג במדת הרחמנות. **וכ"כ העקידת יצחק בראשית שער ח (פרשת בראשית)** וז"ל והנה התורה הזהירה על זה בחוזה ושור ושה אותו ואת בנו כו' (ויקרא כ"ב) וצער ב"ח דאורייתא (בי"מ ל"ב ב), ואין צריך לומר שחוייב ההשמר מזה בשיעור יתר מאד במין האדם ואף על פי שלא יהיה לו עמו שום ברית ודת כמו שנמצא בטבע האנשים הרחוקים והנכרים וכו' עכ"ל.****

קושיית המהרש"א סתירה במאמרי חז"ל וביאורו ותירוץ החיד"א:

הקשה המהרש"א על דברי התנא רבי יונתן בן עוזיאל והראשונים שדבריהם סותרים את דברי חז"ל במסכת מגילה דף כה ע"א אלא, על קן צפור יגיעו רחמך מאי טעמא? פליגי בה תרי אמוראי במערבא, רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא, חד אמר מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית, וחד אמר מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים, ואינן אלא גזירות. **וכן יש להוסיף שהרמב"ם סותר עצמו מדבריו הנ"ל במורה נבוכים לדבריו ברמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ט הלכה ז וז"ל מי שאמר בתחנונים מי שריחם על קן ציפור שלא ליקח האם על הבנים או שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד ירחם עלינו וכיוצא בענין זה משתקין אותו, מפני שמצות אלו גזרת הכתוב הן ואינן רחמים, שאילו היו מפני רחמים לא היה מתיר לנו שחיטה כל עיקר עכ"ל. **וכבר הקשו בעלי התוספות על דברי הפייטן אשר מקור דבריו הן מתרגום יונתן, וז"ל תוספות מסכת מגילה דף כה ע"א מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים והן אינם אלא גזירות - ק' להר"ר אלחנן על מה שיסד הקליר בקדושת' שאנו אומרים ביום ב' של פסח צדקו אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד דמשמע שר"ל שהקב"ה חס על אותו ואת בנו והוא אינו אלא גזירה ע"כ.****

ותירץ מרן החיד"א בחומת אנך ויקרא פרשת אמור ג. ושור או שה אותו ואת בנו וכו'. פירש בתרגום המיוחס ליונתן עמי בית ישראל היכמא דאבונין רחמין בשמיהא כן תהוון רחמין בארעא תורתא או רחלא יתה וית ברה וכו' ע"ש והקשה הרב מהרש"א ז"ל **בחדושי הלכות במגילה על דף כ"ה** דהוא הפך השי"ס שם. **ובדוחק אפשר לישב קצת דמה שאומר בש"ס** הוא שאומר שטעם המצוה הוא שהקב"ה ריחם על אותו ואת בנו ומשתקין אותו שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזרות. אבל כונת פירוש הנזכר דודאי יש סוד למצוה והוא גזרה. אך מצוה לישראל שירחמו מלבד הסוד והגזרה עכ"ל: והיינו שאין ספק שקיום המצוה צריך לעשות מפני גזרת השם ולא מפני הטעמים, ולכן גם בתפילתו אין לו לפנות לקב"ה מכוח טעמי המצוה ולעשות מידותיו רחמים כי גזרות הן ומשתקין אותו, אך מאידך חובת האדם לעבוד על מידותיו שיהיה רחמן ולא אכזרי כי כבר אמרו חז"ל **במסכת יבמות דף עט ע"א** אמר שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים, והביישנין, וגומלי חסדים. ועוד עיין במפרשי הרמב"ם שהאריכו בישוב הסתירה.

מכאן חובתו של האדם להיות נזהר מלצער חברו:

מתבאר מדברי התנא הקדוש רבי יונתן בן עוזיאל ומהראשונים שאמנם התורה התירה לשחוט ולאכול את בשרן אך אין היתר לצער את הבהמה וכל מה שאפשר למעט בצער הבהמה חובתו של האדם לתת את דעתו על כך. וזו קדושת האדם

הרב הראשי עיה"ק אלעד מרדכי מלכא שליט"א
נשיא וראש מוסדות "אור המלך"

מחבר ספרי שו"ת דרך המלך, אמרי מרדכי, ודרכי המלך על המועדים ועוד
 רשת מעונות, ורשת גנים, ת"ת פרי תואר, ובית יעקב פרי תואר, תיכון בית יעקב החדש, ת"ת מאור ישראל,
 ישיבה קטנה ארחות יהודה, ביהמ"ד גבוה לרבנים ודיינים "לקח טוב" קופת "מפעל החסד" אלעד
 Chief Rabbi of Elad, Israel MORDECHAI MALKA, Founder & President of Institutions "Or Hamelech"

עיר התורה שקרובה אליך

כאשר בילארנו בפרשה הקודמת כי כוונת התורה שחובתו של האדם לקדש את עצמו בזה שמאציל ומעדן את מידותיו. ואם כך התורה מקפידה לחייב את האדם לדאוג ולתת את דעתו על צער של בהמה על אחת כמה וכמה התורה מחייבת את האדם להיות זהיר ונוהר מלצער את חברו, וכמ"ש רבנו בחיי והעקידת יצחק, כי כל צער אינו נעלם ובא בחשבון והאדם נענש על כך, וכמאמר התנא הלל **במסכת אבות פרק ב משנה ו** אף הוא ראה גולגלת אחת שצפה על פני המים אמר לה על דאטפת אטפוך וסוף מטיפיך יטופון: כמבואר **במסכת בבא מציעא דף פה ע"א** כיצד רבי נענש בגלל צער בעלי חיים. מספרת הגמרא שפעם היה רבי בדרכו ועבר בסמוך לבית השחיטה והנה עגל אשר היה בדרכו לחיטה רץ לעברו של רבי והכניס ראשו תחת בגדו של רבי והיה בוכה על שנלקח לשחיטה, אך רבי אמר לעגל אין מה לעשות לכך נוצרת ולכן תלך לשחיטה, אמרו מהשמים כיון שלא מרחם על העגל יבואו עליו יסורים, וכך היה במשך שלוש עשרה שנה סבל יסורים קשים מאוד, ולא נסתלקו ממנו עד שפעם אחרת שפחתו ראתה בחצר תולדות של חולדות ושאלה את רבי מה לעשות איתם, והשיבה ורחמיו על מעשיו שלא תסלק אותם, אמרו מהשמים כעת שנתעוררו רחמיו עליהם יסתלקו ממנו היסורים וכך היה. ואם כך נענש רבי בשביל צער העגל על אחת כמה וכמה שהאדם נענש על כל צער שעושה לחברו.

חובת האדם למנוע אפילו צער מדומה:

עוד כתוב בדברים פרשת כי תצא פרק כב (ו) **לֹא־תִחַרֵּשׁ בְּשׁוֹרֶיךָ־בְּחֶמְרְךָ וְנָחֲדוּ:** ומבואר **במדרש אגדה (בנדר) דברים פרשת כי תצא פרק כב סימן [י]** לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, לפי שאין כוחם שוה, לפי שאין כוחם שוה. לפי שהשור מעלה גרה, ונראה לחמור כאלו אוכל ויהיה לחמור צער, צער בעלי חיים אסור ע"כ: **שוב התורה מלמדת את האדם על אצילות הנפש של היהודי ברוח התורה עד כמה חייב לתת את דעתו שלא יצער ת החמור בזה שיראה את השור מעלה גרה וידמה בנפשו שנתנו אוכל רק לשור ולא נתנו. ומזה ילמד ויקיש האדם על אחת כמה וכמה שצריך להיות זהיר ונוהר שלא לצער את חברו ולתת את דעתו בכל פעולה מעשה או דיבור שלא ישתרבו מכך צער לזולת.**

מעשה שהיה המלמד עד כמה צריך לחשוב על הזולת.

מסופר על תלמיד בישיבה שעבר בפרוודור של הישיבה וראה פיסת נייר על הריצפה אשר נדמה לו שיש בזה דברי תורה, ולכך התכוף והרים את הנייר, ולאחר שהתבונן ראה שאין בזה דברי תורה כלל ולכן שוב זרקו בחזרה לריצפה, רבנו ירוחם ראה את מעשיו מהצד קרא לו ושאלו מדוע זרקת את הנייר והשיב כי היה על הריצפה רק הוא חשב שיש בזה דברי תורה הגביהו ולאחר שראה שאין דברי תורה חזר לזרוק, שאלו רבנו ירוחם אמנם לא אתה הוא זרקת הנייר על הריצפה אך הרי אין ספק שבגלל שנדמה לך דברי תורה הוצרכת להתכופף והדבר ציער אותך שזה בחינם, א"כ עליך לחשוב הרי כעת יעבור אחר במקום וגם יטעה ויצטרך להתכופף בחינם ויצטער ואת זה בודאי אתה יכול למנוע אחרי שהגבת הנייר וראית שאין בו דברי תורה. ללמדנו עד כמה חובתו של האדם להתבונן במעשיו ובהשלכותיו על זולתו.

מעשה עם בעל הדברי אמת:

ונביא מעשה שהיה עם הגאון הגדול רבי דוד בכר זצ"ל בעל הדברי אמת אשר בערב חתונת בנו שכר עגלון להסיעו אולם העגלון היה איטי והעיר לו הרב שעליו להזדרז כיון שממתנינים לו לערוך את החופה אולם לא שת ליבו לדבריו, וכך היה כמה פעמים עד שלבסוף העיר לו הרב בלשון גנאי עד מתי שלומאילי שכמוך שאינך שומע שכבר מאוד מאוחר, נפגע העגלון ותיכף התחיל לדהור וכך הגיעו בזמן, מיד ירד הרב לערוך את החופה ולאחר החופה שאל היכן העגלון אך אמרו לו שכבר שלמו לו והלך, תיכף ביקש לשכור לו עגלון וביקש מהעגלון לדהור מהר בכדי להשיג את העגלון הקודם ואכן הצליח להשיגו, כאשר הגיע בקש ממנו מחילה על אותה מילה שאמר לו ובקשו שיבין כי היה לחוץ לערוך את החופה וכבר בקש ממנו כמה פעמים ולא שמע ולכן שישלח לו, אך הלה לא הסכים לסלוח לו, וניסה להפציר בו שהרי עזב את שמחת בנו בשביל לבקש ממנו סליחה ולא עזר, הפציר בו שהוא מוכן לפצותו בכסף ואפילו לתת לו את כל כספו ולא עזר, אמר לו מה יעשה לו בכדי שישלח לו השיבו שהוא מוכן בתנאי שיתן לו חצי מעולם הבא שלו ומיד הסכים וכתב לו בשטר ושלח לו. ובודאי יתמהה השומע כיצד מוכן לוותר על חצי עוה"ב שלו בשביל מילה אחת, אולם לפי דברנו עד כמה חמור פגיעה ושנאת הזולת אפילו מעט בליבו יותר משלשה העבירות החמורות שבתורה שחובה להרג ולא יעבור עליהן ולכן היה מוכן לוותר על חצי עוה"ב בשביל פגיעה קטנה כזו בכדי שימחל לו העוון הזה.

מוסר השכל:

ומזה נלמד מוסר השכל עד כמה צריך להיזהר בכבוד האשה או האיש או בני הבית או חבירו שלא לגרום צער לזולת ק"ו מבעלי חיים, ונראה שדווקא בימי ספירת העומר שנפטרו כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא על שלא נהגו כבוד זה בזה על כל אחד להיות זהיר ונוהר בזה בכפליים, ולכאורה הדבר צריך הבנה וכי בשביל חוסר קצת כבוד צריכים לגזור כזו גזירה קשה ולהמית כ"ד אלף תנאים? אולם נלע"ד להוסיף כי אין ספק בגלל שאחד לא כיבד את חברו הדבר היסב לו צער ועגמת נפש לחברו וכשיש צער לחברו בגללו הרי מעורר קטרוג בשמים עליו ולכן נענשו, ולזאת הגאון הגדול מהר"י בכר בעל הדברי אמת היה מוכן לוותר אפילו על חצי עולם הבא בשביל למחול על פגיעה קטנה בחברו אפילו שנעשה בצדק, וק"ו לאדם שפוגע בחברו פגיעה קשה, וכאשר נזכה להתגבר על מידותינו ונתקן את מעשינו נרבה אהבה ואחוה ורעות ובכך נזכה לגאולה בקרוב ולבניין ביהמ"ק ב"ב אכ"י"ר.

בידידות ואהבה
הצב"י מרדכי מלכא ס"ט